

Et tidsbillede af landbrugets vilkår

Af Milther B. Jensen, Grurupvej 17, 7755 Bedsted Thy

Min far, Andreas Jensen, er født 20.9.1886 i Oxenbøl ved Vestervig. Hans far, Niels Jensen, var arbejdsmand og bryggerkarl ved en købmand i Krik. Hans mor, Ane, var væverske og gik ud i høst m.m. De havde et lille hus i Krik bestående af en gang med stengulv. En pæn stue med hvidskuret trægulv. Dagligstuen med seng, bord, stole, væv og hvad dertil hørte, var også med stengulv. Der var et lille køkken, og under køkkenbordet opbevaredes havsand til at strø på stengulvene. Her gemte man også gulerødder, rødbeder m.m. Der var også et lille spisekammer, et rum til ildebrændsel og et til 4 høns.

Min far kom ud at tjene, da han var 9 år. Han fik 10 kr. og et par træsko for en sommer. Om vinteren var han hjemme. Han og hans hjemmenværende søskende skulle spole tene og forskellige ting, som de kunne lave. Moderen skulle væve for at tjene til føde og klæder. Efter konfirmationen kom han ud at tjene:

Først i omegnen, senere på Thyholm på flere gårde. Han var også krockar på Tambohus Kro. Her skulle han bl.a. sejle folk over til Jegindø. Det var før dæmningen blev lavet. Det var nok dengang, han fik lyst til at være fisker, for det var han i en del år sammen med min morbrøder. Han havde da et hus i Tambohuse, hvor jeg er født 19.10.1917. Han blev i 1915 gift med min mor, Nikoline, hvis far Milther Nielsen havde en gård, "Helleriis Møllegaard" i Søndbjerg. Hendes barndom og ungdom ved jeg intet om, da hun døde i 1923, da jeg var 5 år.

I vinteren 1918-19 hærgede Den spanske Syge og havde nær slået min far ihjel. Han kunne nu ikke tåle at fryse, som de jo tit gjorde på fjorden i de åbne fiskerbåde, man brugte dengang. De købte så en gård i Uglev Havreland på ca. 14 ha. Det var i foråret 1919, men den var købt for dyrt. Priserne var høje lige efter krigen, så den gik på tvangsauktion i efteråret 1927. Min far blev gift anden gang i 1927 og var bestyrer i nogle år på "Sindrup Vejle".

I 1932 købte min far en lille hedejendom. Den er beliggende i udkanten af Bedsted Stationsby og blev af min far kaldt "Ørhøj", nuværende Thylandsgade 46. Her var der 4 køer

plus ungdyr. Vi havde ikke tyr, men trak køerne hen på en gård, hvor de havde en tyr. Det var R.D.M.-køer. De blev ikke afhornet eller mærket eller kontrolleret. Mælken blev solgt dels ved stalddøren dels på Bedsted Andelsmejeri.

Bygningerne er beliggende med stuehuset parallelt med landevejen med en blomsterhave foran. Fra bryggerset førte et halvtag ned til stalden. Der var to heste. I hestestalden var der støbt vandtrug, hvorfra der kunne lægges en slange ind i kostalden, hvor køerne vandedes i krybben. Ved siden af hestestalden var der et brændehus. Fra hestestalden kom man ind i stalden med en enrækket bunden korække, hvor der blev fodret bagfra. Der var en midtergang, og på modsatte side var der grise: et par søer, nogle fedesvin og somme tider smågrise. Der var roehus i den anden ende. Mellem roehuset og svinene var en dør ned til laden.

Foderet bestod hovedsagelig at raspede kårabi og lidt runkelroer sidst på vinteren: de kunne bedst holde sig. Kraftfoderet bestod af en færdigblanding plus noget korn. Det blev tildelt efter skøn. Der blev jo ikke kontrolleret. Min far passede selv dyrene. I starten malkedes tre gange, senere to gange daglig. I begyndelsen malkedes med hånd, senere installeredes malkemaskine. Der var ikke malkeum. Mælken stod i junger og blev afkølet med rindende vand i hestenes drikkestrug. Derefter kom den udenfor at stå, til mælkekusken kom og kørte den på mejeriet. Vi fik skummet og senere syrnet mælk retur. Det blev brugt til grise og kalve. Dyrene stod i tøjlr og blev bundet ud, når græsset var stort nok til det. Køerne blev trukket hjem i forbindelse med malkningen, og de blev inde om natten. De blev flyttet tre gange daglig, og det blev ungdyrene også. Indbindingen foregik, når der ikke var mere græs.

Smågrisene blev enten solgt eller fedet og leveret til slagteriet i Hurup af en vognmand. Smågrise og kreaturer solgtes som regel til en handelsmand, eller landmænd handlede indbyrdes. Søerne blev enten drevet eller kørt til orne. Der var enkelte, som tjente lidt penge ved det. Grisene var ca. 5 uger, når de blev taget fra. Svinene fik grutning, vand og mælk. I

Vores lille familie ved hjemmet i Uglev kort før min mor døde.

begyndelsen fik de også kogte kartofler. Dem kørte vi op til mejeriet og fyldte i en beholder, hvor de så blev dampkogt af overskuddsdamp fra mejeriet. Min far passede selv svinene, dog hjalp vi alle ved faringen. Da var der mindst én hos soen de første fire døgn. Det var vi så nødt til at skiftes til.

Vi havde to heste: en islænder "Musse" og hendes føl, som var halv nordbagger og hed "Max". Min far passede selv hestene, fodrede, skar hakkelse, muggede m.m. Hestene stod også i tøjlr om sommeren. Vi børn flyttede dem og trak dem ud og ind, når vi havde tid og ikke var i skole. Det gjorde vi også med køerne. Vi red tit på hestene, når de skulle på græs eller ind om aftenen. Der var intet rideudstyr. Vi havde kun det tøjlr, hestene stod i til at styre med. Det var fattige tider, men folk klagede ikke så meget dengang. Man satte tæring efter næring og tog et ekstra bette nyk. Derfor var der heller ikke råd til sådan en luksus som et rideudstyr. Af arbejdsvogne havde vi to. Det var kassevogne med træhjul og jernringe.

Vi havde ca. 100 høns. Det var hvide italienerne, som blev indkøbt daggamle. Vi havde paraplykyllingemoder fyret med briketter til dem. Æggene blev solgt dels ved stalddøren dels til købmanden, hvortil vi selv leverede dem.

Hønsene sad på pinde med en plade under til at samle gødningen på, som blev skrabet ned i en trillebør og kørt på møddingen. Vandingen foregik i drikketårne. Fodringen foregik i trug, som stod på gulvet. Under gødningspladen var rederne placeret med et flyvebrædt foran. Der var kunstigt lys i den mørke tid for at hindre æglægningen i at gå i stå om vinteren.

Markerne var inddelt til seksmarksdrift, som var almindelig her på egnen. Der blev først avlet grønjordshavre, dernæst roer, mest kålrabi og lidt runkelroer og kartofler. Tredje år byg og fjerde år havre med udlæg. Dernæst var der to år med græs, hvor man det første år tog et slet hø, og også lidt det andet år, hvis der var græs nok. Frøet blev købt hos grovvarerehandlere ligesom i dag. Sædekornet tog man gerne af sit eget, hvis man havde noget tilovers. Det blev så kørt til en mølle for at blive triøret: det vil sige at få rensat alle de små kerner og andet skidt fra. Somme tider bejdsede man noget af det. Det foregik hjemme i et stort kar, som man også brugte, når man vaskede. Der blev her brugt svampedræbende kemikalier.

Om vinteren blev der tærsket og lavet forskelligt vedligeholdelse. Der var også snekastningspligt, så hvis der kom sne, blev der meget ekstra arbejde både hjemme og ude. Der skulle jo af og til køres roer ind, og hvis kulen var sneet til eller lå ude i marken, kunne det godt give problemer. Man kørte også møddingen ud om vinteren, så møddingen var tom om foråret. Møget blev lagt i passende dynger, som så blev spredt med en fork. Det var tit os børn, der blev sat til det. Var det en streng vinter, måtte man vente til foråret med at pløje. Nogle ventede altid til foråret. Det var gerne til roejord, man kørte gødningen ud. Roerne skulle jo sås sidst, så det kunne man vente med, til man havde sået kornet.

Da det var lettere jord, vi havde, behøvede vi ikke fælde jorden om foråret. Så vi harvede skak, skrås eller sjangharvede, eller hvad det nu kaldes i de forskellige egne af landet. Somme tider brugte man en fjederharve, sommetider en sæddækker eller en anden harve med spidse, runde tænder, som var god til at findele jorden. Vi såede kornet med såmaskine. Frøet blev sået med hånden og nedharvet med ukrudtsharve. Dengang ukrudtsharvede man altid. Det var før man begyndte forureningen med sprøjtemidler. Der blev tromlet med en ringtromle i kornet. I roemarken blev der tromlet med glattromle. Det

»Ørbøj« ved Bedsted

var en tromle, hvor bommen var af træ i stedet for af jernringe. Det var for, at man bedre kunne se at så roerne.

Roerne blev sået med en »Avance«: det var en maskine på to hjul med to stænger, som man styrede med. Imellem hjulene var sat et stativ med to beholdere, én til hver række. Man såede to rækker af gangen. Der var en rund jernstang igennem beholderne. Der var så en rørepind i hver beholder til at få frøet til at falde igennem et lille hul, som var i en plade eller skod, om man vil. Den var med flere størrelser huller, så man kunne så forskelligt med den. Ja, endda ærter kunne man så. På enden af stangen sad en pind, som gik ned på det ene hjul, hvorpå der var nogle pigge, som stak ud til siden. Senere kunne man tage såaggregatet af og montere radrensereskær og ruller. Maskinen blev så vendt om, så hesten gik mellem stængerne. Det var således en kombineret såmaskine og radrenser.

Det var min far, der ordnede forårsarbejdet. Ja, vi børn harvede og tromlede somme tider. Vi hjalp også med at hakke roer.

Høet blev slået i sidste halvdel af juni med hestetrukken slåmaskine: en »Deering«-slåmaskine. Høet blev vendt nogle gange afhængigt af vejret. Vi brugte hesterive til at samle med. Samlingen begyndte, når det var tørt nok. Høet blev sat i stakke og stod 8-10 dage i gunstigt vejr. Det blev så kørt hjem på hestevogn og kom på staldloftet. Min far ensilerede ikke græs.

Roerne blev hakket to gange med 4-6 ugers mellemrum. Hvis der var tidsler, blev der til tider hakket tredie gang. Radrensen sluttede, når man ikke kunne køre uden at skade roerne for meget. Toppen af kålroerne blev hugget af med en skovl, skuffejern eller specielle topjern. Nogle fodrede toppen op, andre pløjede den ned. Nogle brugte rapjern, som havde et blad til at hugge toppen af med og nedenunder sad et par pigge til at trække roerne op med. Nogle havde hestetrukne optagere, som både kunne toppe af og tage op samtidig. Der var både enrækkede og torækkede optagere. Vi havde en speciel plov, som smeden havde lavet med et skær til at løsne og et par jernstænger til at skubbe roerne ud til siden. Så kunne man lægge to rækker sammen.

Man kørte så over to rækker og én mand på hver side til at læsse. Nogle roer kom i roehuset med det samme. Andre blev lagt i kule, som blev dækket med halm og jord, så de ikke frøs under en hård vinter. Runkelroerne blev taget op med hånd og toppen hugget af med en roekniv. De blev gerne smidt sammen 4 og 4 rækker, så kunne man køre imellem dem og på den måde tage 8 rækker med hver gang. De blev lagt i kule til sidst på vinteren, da de bedst kunne holde sig. Min far lavede en firkantet ensilagebeholder af cement, hvori han ensilerede toppen hel. Han havde ikke nogen knuser.

Kunstgødningen blev købt hos foderstofhandleren. Det var som regel 18% superfosfat, som enten blev spredt med hånden

eller fra en vogn, hvori der var anbragt en balje til kunstgødningen, som så blev spredt med en kulskovl eller en spredeskovl. Kali og kalksalpeter blev der ikke brugt så meget af, vistnok fordi det var dyrt, og penge var der jo ikke så mange af i tredivernes krisetid. Nogle gårde havde tallerkenspredere. Somme tider blev der stukket tidsler i kornet. Flyvehavre kendte vi ikke.

På ejendommen i Bedsted høstede min far i mange år med le, mens min stedmor eller jeg bandt neg. Så blev det stillet i hobe: 4 neg i hver. Når det var vejret, blev det kørt hjem på stængevogn. Stængerne, som de kaldtes, var lavet af en planke i hver ende af vognen og et sædebrædt på midten. På plankerne var der så et langt bræt på hver side. Plankerne ragede 10-12 tommer ud over hver ende, og brædderne var også 10-12 tommer længere end vognfjælene i hver ende. Yderst i hver ende var et bræt lagt på tværs og sømmet på. Tillige var der i hver hjørne boret et hul igennem, hvori der var sat et stykke jern, der var spidst, ca. 8-10 tommer højt. Der huggede man så det første neg på. Så kunne de ikke skride ud af enden.

Min far købte som førnævnt ejendommen "Ørhøj" i 1932. Det var jo midt i landbrugs-krisen. Han tjente lidt ekstra ved at pløje, harve og så for husmænd, som ingen heste havde. Han lejede også heste, redskaber og vogn ud til folk i byen, som havde kolonihaver eller havde lejet lidt jord til at dyrke kartofler og andre grøntsager på. Der var også mange, der skulle have brænde hjem fra skoven. Så lejede de hest og vogn til at køre det hjem på. Sidst i tredivernes begyndte han at køre renovation i byen, først nogle stykker, der blev flere og flere. Det var hovedsagelig aske. Folk fyrede jo i kakkelovn og komfur. Han fik 3 kr. pr. måned for at tømme én gang ugentlig. Det var knap 75 øre pr. gang. Til sidst var der så mange, at der gik 4 dage om ugen med det. Min far solgte ejendommen i 1960 og flyttede til Thisted.

Min mor døde, da jeg var fem år. Vi havde derefter forskellige husholdersker, indtil min far giftede sig igen. Min stedmor var slem til at slå. Vi begyndte at have visse pligter, når vi var 5-6 år med at hugge optændingspinde, hente vand og deslige. Når vi blev større, skulle vi skrælle kartofler, vaske gulve, pudse komfur og kakkelovn, gafler og knive hver lørdag, røre i gryder, røre dej, skylle tøj og trække

vaskemaskine på vaskedage: så vi fik lært at bestille noget. Vi lærte også at stoppe strømper. Det var jo praktisk, når vi kom ud at tjene. I et barndomshjem ved landbruget måtte vi tidlig hjælpe til med forefaldende arbejde i driften med kartoffeloptagning, roehakning, hjemkørsel af roer, korn og hø, samt tærskning. Men ikke malkning. Det lærte jeg først, da jeg kom ud at tjene.

Jeg blev konfirmeret, da jeg var 13½ år. Derefter kom jeg ud og tjene i "Luxhøj", en lille gård i Tvolm på ca. 11 ha. Der var en mand og kone og en søn på ca. to år. De fik en pige om sommeren. Jeg fik 100 kr. for sommeren og 85 kr. for vinteren. Det blev udbetalt halvårlig, plus kost og logi. Det var meget familiært. Jeg passede børnene, når forældrene var i byen. Så sov jeg i den ene seng i soveværelset, ellers havde jeg kammer ved siden af hestestalden. Det var almindeligt dengang. Det var uopvarmet, men vi måtte opholde os inde om aftenen. Der var sengehalm i bunden, det havde vi også hjemme. Det var mest almindeligt. Der kunne somme tider være mus i. I "Luxhøj" lærte jeg at malke og var ellers med til alt forefaldende arbejde, dog ikke at så, radrense, køre selvbinder og lægge i tærskværket. Der var ca. fire km hjem til "Sindrup Vejle". Jeg havde fri hver anden søndag, når vi var færdige med morgenarbejdet i stalden.

Herefter var jeg hjemme et halvt år, fordi min far nu var flyttet til Bedsted. Der gik jeg på løst arbejde på forskellige gårde i roetiden, høhøsten og kornhøsten. Om efteråret fik jeg plads i "Lerskredgaard" i Ydby Havreland, ca. 15 km hjemmefra. Det var i 1932 til november. Jeg fik 80 kr. for vinteren, og det var jeg heldig med, for det havde været en tør sommer med en lille avl, så mange landmænd sparede en karl, og der var en del voksne karle, som gik for kun kost og logi den vinter. Jeg blev fæstet halvårsvis. Der var jeg i fire år som enekar, men der var også en pige, som hjalp med malkningen, i roerne og i høsten og, hvis der ellers manglede en hjælpende hånd. Dog hjalp hun ikke med at køre møg. Da havde vi gerne en daglejer til at fylde vognene. Manden kørte det så ud i marken og læssede det af i dynger, som jeg så spredte. Hvad jeg ellers fik i løn, kan jeg ikke huske. Vi malkede tre gange daglig. Der var otte køer, det var fire til hver, så det var ikke let at få fri om aftenen. Malkningen foregik kl. ni. Der skulle jo også

Grurupvej 17 - efter ombygninger

fodres heste. Vi havde fem stykker: to gamle og en treårs plag. Det var stiv lerjord, så vi havde altid tre heste for plov og harve. Desuden var der en etårs plag og et føl. Den ene af de gamle var en hoppe, som fik et føl næsten hvert år.

Jeg havde fri hver anden søndag, når vi var færdige i stalden, men tit var klokken 11, før vi var færdige. Så kunne jeg ikke nå hjem til middag med de 15 km på cykel. Derfor kørte jeg først over middag. Der var ikke noget, der hed ferie.

Vi havde en firevinget husmølle som trækraft til at male korn med. De havde før brugt den til tærskning og til at skære hakkelse med. Det måtte jeg nu gøre med håndkraft, tit om aftenen. Før havde jeg ikke tid. Så stod jeg oppe på loftet med en petroleumslygte. Vi havde ikke elektrisk lys. Det var et stort arbejde at skære hakkelse til fem heste med håndkraft. Det kunne let tage en times tid eller halvanden. Ellers havde vi en petroleumsmotor. Det var en gammel skibsmotor med glødehoved. Den brugte vi til tærskning og til at male korn med, når det var vindstille i flere dage. Tærskværket stod fast, da petroleumsmotoren var i et lille motorhus fast placeret uden for laden. Vi måtte derfor bære alle negene om ved siden af tærskværket. Halmen bar vi løs i reb om i gulvet igen. Vi var to til at bære halm. Tærskværket var en halvrenser trukket af motoren med rebtræk.

Da jeg var 19 år, flyttede jeg til en større gård i Ydby Havreland: "Sejerskilde". Den var på ca. 25 ha og ejet af Peder Poulsen Plougmann. Jeg fik 750 kr. for et år som forkarl plus kost og logi. Der var en dreng på 14-15 år til hjælp, samt en pige på lignende alder. Manden var ældre. Han var sognefoged, så han var tit ude i embeds medfør. Han lavede ikke ret meget hjemme. Jo, han fodrede selv svinene og lagde somme tider i tærskværket. Der havde vi en seksvinget klapsejler (vindmotor) til at male korn og til at skære hakkelse med. Vi havde elektrisk lys og kraft til elmotor, som vi brugte til tærskning. Der var 8 køer, som blev malket to gange daglig af os karle. Pigen vaskede spande og redte vore senge. De var også med halm i bunden. Men, man lå godt i sådan en halmseng. Der var 4 heste, så vi kunne lave to spand, men vi var også tit nødt til at have tre heste for plov eller harve og altid tre for selvbinderen, som det nu var mit arbejde at køre med. Jeg fik 1000 kr. for det andet år.

November 1938 rejste jeg til Sjælland og tjente på en gård lidt uden for Køge. Her var jeg indtil foråret 1941, hvor jeg rejste tilbage til Thy til en større gård, "Refsgaard". Her var manden og konen, to piger, en fodermester og tre karle. Jeg var andenkarl. Jeg var der kun en sommer, så det var almindeligt sommerarbejde med roehakning, hø- og kornhøst, pløjning og tærskning om efteråret.

Træt af at tjene, flyttede jeg hjem til "Ørhøj",

hvor jeg betalte for kost og logi. Jeg gik på løst arbejde hos en gartner i Bedsted, Theodor Nielsen, som havde tre køer og tre heste og lidt grise. Der var 7 ha jord, der dels blev drevet med landbrugsafgrøder og dels med gartneriafgrøder. Desuden havde han 30-40 ha i forpagtning ude i Lodbjerg Klit, som blev drevet med korn og græs. Der var lavet en lille stald derude, så vi ikke behøvede at tage hestene med hjem hver aften. Der var ca. 10 km.

Desuden havde han en gammel traktor og et stort tærskværk, som blev kørt derud om efteråret, og en selvbinder, der blev trukket af traktoren. Traktoren kørte hans gifte søn med. Han arbejdede hjemme hos sin far. Der var fire drivhuse, som blev passet af to medarbejdere og ham selv. Inde var der konen og en pige, som tillige passede butikken. Her solgtes kartofler, blomster, grøntsager og havefrø om foråret.

Der var ikke altid noget at lave om vinteren. Derfor var jeg arbejdsløs et par måneder. Men 1. marts 1942 søgte ”Wright, Thomsen og Kjær” folk til at arbejde for tyskerne ude ved havet med at støbe bunkers og deslige. Da der ikke ellers var noget arbejde tog mange af os derud. Vi blev kørt i lastbiler. Der var ca. 15 km derud, men somme tider var lastbilerne ude at hente et eller andet. Så måtte vi vente både to og tre timer. Når vi støbte bunkers, varede det tit 3-4 døgn. Det skulle gå uafbrudt, undtagen 20 minutters spisetid en gang imellem. De af os, der blev derude hele tiden uden søvn, fik bragt maden ud i lastbiler. Vi fik varm mad en gang hver dag. Det gav jo gode overarbejdspenge, som vi tog med. Men, så var vi også godt søvnige, når vi kom hjem. Vi var gerne arbejdsløse fra jul og til omkring 1. marts, når det ikke var frostvejr mere. Da jeg blev fyret til jul 1943, var jeg træt af det ensformige arbejde, og efter nytår 1944 rejste jeg til Fyn og senere Sjælland, hvor jeg arbejdede som daglejer, karl eller fodermester i nogle år.

I foråret 1953 rejste jeg med kone og børn fra Sjælland og her til Thy. Vi forpagtede min fars ejendom og drev den som før beskrevet under afsnittet om min far. Jeg overtog også renovationskørslen, som han hjalp mig med. Indtægten herfra blev beregnet som forpagtningsafgift for det hele. Min far, som var gift 3. gang, havde købt et hus på den anden side af gaden. Han fik folkepension, og konen drev lidt dameskrædderi. Men, pengene kunne ikke slå til. Så han kom en gang imellem og

beklagede sig. Da det gik godt for os, fik han nogle penge, som blev betragtet som køb af nogle af dyrene.

Da der var gået godt et par år, blev vi uvenner, og han sagde forpagtningen op. Så købte jeg min nuhavende ejendom, Grurupvej 17. Det var til marts 1956, jeg overtog ejendommen, og vi flyttede ind til maj, da forpagtningen var udløbet.

Det blev et travlt forår. Vi skulle tilså begge ejendomme, foruden at køre skrald. Men, vi havde to spand heste til rådighed, så min kone måtte ud at hjælpe. Det var hun naturligvis også før, men nu skulle hun også følge et spand heste, hvilket også er hendes lyst.

Ejendommen her er på knap 8 ha. Der er to gravhøje, og der var mange store vandhuller. Jeg gav 37.000 kr. for den. Der var to magre heste, ni grise og nogle kaniner samt plov, harve og part i såmaskine og selvbinder, ellers helt bar. Jeg måtte derfor købe alt: korn, halm, såsæd, gødning - ja alt. Efterhånden havde jeg fået købt fire af de fem køer af min far, plus alle ungdyr og svinene, som jeg tog med herop. Jeg var ude for at skaffe kautionister for 10.000 kr. som jeg manglede til udbetaling på 12.000 kr. plus indkøb af alt det andet. Jeg fik installeret malkemaskine. Det var til lysnet, og der var kun en maskine. Vi lavede også lidt om både ude i stalden og inde. Der skulle derfor mange penge til. Ejendommen er en hedevejendom bygget i 1917. Da kostede det hele kun 6-7.000 kr. Men, sådan en ejendom bliver oftest købt af fattige folk, som så går fallit efter kortere eller længere tid, så der har været mange her, før vi kom. Sådan var det også med min fars ejendom.

Der hørte en mælketur med i købet. Den varede til oktober. Derefter måtte jeg gå på løst arbejde. Jeg blev også snefoged, så tjente jeg lidt ved det. Der var pligtkastning dengang. Det var regnet ud på den måde, at en omgang var på fire dage. En ejendomsbesidder, det gjaldt også byejeendomme, skulle så gøre så og så mange dage i omgangen. Det var efter ejendomsskyld. Jeg skulle gøre ½ dag, så fik jeg betaling for resten af tiden, indtil en ny omgang og så fremdeles. Nogle skulle gøre f.eks. otte dage, så de skulle møde to mand hver dag. Jeg skulle først ud for at se, hvor der var mest sne. Herefter skulle jeg rundt til de forskellige i mit distrikt for at tilsige folk og bestemme, hvor de skulle begynde. Det var ikke altid let at få

landmændene til at svare fuldt. De skulle jo røgte, og der var kun en karl eller manden gik ene på mindre steder, så det var jo ikke let at blive færdige og da det var ulønnet, var det jo ikke noget, der tiltrak så meget. Tit undskyldte folk sig med, at de skulle køre roer eller tærsk, da de ikke havde mere halm eller korn. Det var derfor ikke så let at være snefoged, når det varede flere dage.

Løst arbejde gik jeg en del på. Ind imellem havde jeg en mælketur, men man fik ikke mere end 4 kr. om dagen for den tur, jeg havde, for to heste, der skulle skojes jævnlige, og en vogn og mig selv. Det varede ca. tre timer hver dag, og det var både søndag og hverdag. Det blev til en meget lille timeløn, når man fik trukket udgifterne fra. Men, man skulle jo tjene lidt ved siden af, for vi kunne ikke leve af sådan en udsultet ejendom. Man købte egentlig ejendommen to gange i form af den ekstra gødning og kalk, den skulle have.

I 1959 byggede vi til stalden. Nu fik vi plads til 6 køer, ungdyr og 3-4 søer, hvis grise vi dels solgte som små, dels fedede. Vi havde stadig to heste. Vi lejede til at få mejet og havde stor maskine til at tærsk. Vi satte kornet i stak og fik det tærskt ind. Det første år havde vi 64 tdr. korn. Det sidste år vi fik tærskt med stor maskine, havde vi 128 tdr., så det havde hjulpet med al den gødning, jeg havde smidt ud.

Jorden blev drevet traditionelt med en seksmarksdrift. Dyrene stod i tøjr, og det var min kones og børnenes arbejde at trække dem ud og ind og flytte dem nogle gange daglig, når jeg var på arbejde. Vi satte høet på stativer. Det blev revet sammen med hesterive og markrive. I 1960 fik jeg min første traktor. Det var en 17 hestes diesel med enfuret plov og en harve. Ellers brugte vi de hesteredskaber, vi havde: såmaskine, radrenser m.m. så der måtte stadig gå en bag ved og styre. Nu skulle vi være to mand om det, en kunne klare før, så det var et tilbageskridt. Senere fik jeg en "JF"-aflæsservogn til at køre roer og møg med. Siden en transportør og en sidevenderive. Vi høstede stadig med hestebinder. Så fik vi en med kraftoverføring, men der skulle stadig sidde en mand på binderen. Jeg fik sat drivhjul på traktoren og fik en kværn og tærskværk, så kunne jeg selv male og tærsk mit korn. Det første tærskværk var med et bord, som vi lagde i fra, og med en presser, så nu kunne den skubbe

Anny og Miltber Jensen

halmen op på loftet. Senere fik vi et tærskværk med ilæggerapparat. Det første tærskværk fik jeg sat hjul på. Så kunne jeg flytte det, for da satte vi i stak.

Jeg havde i 1962 købt en lille naboejendom på godt 6 ha for 36.500 kr. uden løsøre. Der satte vi kornet i stak og kørte derop og tærskede og satte noget halm ind i laden. Jeg havde også nogle dyr deroppe, da jeg ikke havde plads hjemme. Men, så solgte jeg bygningerne og haven for 10.000 kr. minus omkostninger ved opmåling, sagfører m.m.:

1.000 kr. Der blev da kun 9.000 kr. til mig. Derefter kørte vi avlen hjem, hvor jeg havde bygget en stakhjelm til at have kornet i. Efterhånden kom vi til at bruge lejet mejetærsker, først sækmaskine senere tankmaskine. Jeg fik lavet kornmagasin på loftet. Tog kornblæseren fra min sidste tærskmaskine og spændte den fast på et ben i stakhjelmen. Jeg havde også fået elkraft. Motoren spændte jeg for blæseren og blæste kornet op i kornmagasinet. Jeg købte også en 5-fods "JF"-mejetærsker med tank, hvor traktoren kunne køres ind i, så den virkede som selvkørende. Halmen gik løst ud, så jeg måtte også have en presser til halmen. Nu kunne jeg også presse høet.

Jeg fik også en "JF"-grønthøster, så nu kunne vi ensilere græs og roetop. Det havde jeg før lejet til. Roetoppen havde vi ensileret hele tiden.

Vi tog jo sukkerroerne op med hånd og huggede kålroetoppen af med et topjern. Kålroetoppen fodrede vi op med det samme, men sukkerroetoppen kørte vi hel hjem og knuste i en topknuser og kørte det op i en ensilagebeholder. Den havde jeg fået lavet i forbindelse med stalden, så vi kunne tage ensilagen indefra.

I 1964 byggede vi igen til stalden. Der blev to rækker køer med fodergang foran og rensegang i midten. Der var nu plads til 20 køer. Den gamle stald blev så brugt til ungkreaturer. Hestestalden blev brugt til roehus. Da vi havde fået installeret kraft, kunne vi få en ny malkemaskine - nu til tre maskiner. Det var "Alfa Laval". Vi havde ribbekøler, da vi stadig leverede mælk i spande. Senere fik vi rørmalkning også til tre maskiner, og så fik vi køletank, for nu blev mælken afhentet i tankbiler. Vi fik syrnet mælk og valle retur.

Jeg var nu nødt til at lave nogle grisestier om til ungdyr, for vi havde nu 25-30 ungdyr. Tyrekalvene fedede jeg, og kvierne lagde jeg til. Nu kunne jeg holde mig selv med dyr. Det var nu en lukket besætning. I starten efter byggeriet havde jeg tre søer og lagde selv alle grisene, de fik, til og købte resten. Vi leverede ca. 200 om året, men da jeg lavede om til kreaturer, leverede jeg kun 100. Alle smågrisene blev indkøbt, for det gik ikke så godt med søerne, så dem solgte jeg. Derfor kunne jeg bruge deres stier til småkalve.

I 1965 fik jeg en ny traktor: en "Ford 3000" med 47 hk. Nu måtte jeg også have større redskaber: 3-furet plov, harve, tromle. Da jeg stadig kørte mælk, fik jeg også en større vogn,

der kunne tage 56 spande. Det var nødvendigt, for de andre leverandører havde også fået mere mælk. Den var godt bred, så det var en dejlig vogn at køre hjem på.

Stuehuset blev forlænget med seks meter i 1967, og vi fik drænet al marken. Der var en del vandhuller med lave arealer omkring, så man kørte i blød både tidligt og sent. Nu har jeg noget sund jord og kan køre overalt. Vi købte yderligere to ha jord fra en lille naboejendom, så nu har vi ialt 15,3 ha., hvoraf de 14 dyrkes.

Da vores yngste søn var gået ud af skolen i 1971, blev vi ene om arbejdet. Jeg købte så en frontlæsser med roegreb til at læsse møg og roer med. Men, det var noget bøvl at skulle spænde fra og for, for hvert læs. Derfor købte jeg en ældre "Ford 3000" med "Select to Speed", så nu havde jeg to traktorer. Den sidste brugte jeg også til mejetærskeren. Det er rart at kunne skifte gear uden at koble ud, for så går mejetærskeren også i stå. Jeg havde også fået en ny såmaskine med markør, så nu kunne jeg selv så. Den var til lift, en 21-rk. "Stegsted". Vi lejede enkorntmaskine til at så roer med, og så måtte jeg også have en 4-rk radrenser. Jeg fik også en roeoptager til to rækker, så nu kunne konen og jeg selv tage roer op og køre dem hjem i kule.

1. april 1988 holdt jeg op med at sælge mælk og solgte køerne med EF-støtte. De sidste ungdyr blev solgt i 1989, hvor foderet var brugt op. Svinene beholdt jeg til maj 1990. Da røg den sidste på slagteriet. Så var jeg kvægløs og levede som planteavler. Nu sidst har jeg lejet jorden ud, og vi lever af vores pension.

(redigeret august 1994 af Bjarne Madsen)

Kilde: Sydthy Årbog 1994, side 31-40.